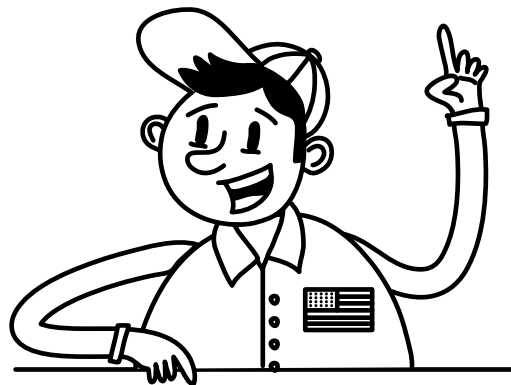

יהדות ארה"ב

נייר עמדה מס' 1:

מה חלקם של יהודי
ארה"ב בפרויקט הציוני?

חגי אורן

American Jewry

Position paper number 1:

What is the part of American Jewry in the Zionist project?

Hagay Oren

ביוזמת תנועת נאמני תורה ועבודה, ובשותפות קרן משפחת רוזרמן

כתיבה: חגי אורן

ייעוץ: פרופ' גור אלרואי, לימור רובין, שמואל רוזנר

תחקיר: אליאב גולדברג

עיצוב גרפי: סטודיו דוב אברמסון

עריכה לשונית והגהה: משה גרוס

© כל הזכויות שמורות
חשוון ה'תשע"ח | אוקטובר 2017

בהוצאת:

תנועת נאמני תורה ועבודה | 02-5611761 | קיבוץ בארות יצחק, 6090500

מדינת העם הישראלי או מדינת העם היהודי? קצת סדר בשותפי הפרויקט הציוני.

הקדמה

שוו בנפשכם עולם ללא יהודים בעמדות מפתח. גם אם לא ניתן לקבוע באופן מפורש כי הרכבת האווירית במלחמת יום כיפור, אשר הכריעה במידה רבה את המערכה לטובת מדינת ישראל במלחמה מול אויבה-שכנותיה, הייתה מגיעה גם לולא היה הנרי קיסינג'ר היועץ הבכיר לנשיא ניקסון, ודאי אפשר לקוות שבתפקידו כיועץ לביטחון לאומי הייתה לו השפעה מתוך הזדהות עם מדינת העם היהודי שאליו הוא משתייך.

תנועת נאמני תורה ועבודה היא תנועה ציונית דתית המאמינה בצדקת שיבת עם ישראל לארצו ובחובתה של מדינת ישראל להיות ביתו של העם היהודי. לכן אנחנו לא יכולים לעצום את העיניים למול השבר שמתרחש היום מול יהודי העולם ואנחנו חייבים להשתתף במאמץ לפתור אותו.

ערך האחדות בעם היהודי הוא אחד הדברים החשובים ביותר ביכולת שרידותו של העם לאורך אלפי השנים. אין תחליף לקשר הבסיסי והחשוב בינינו לבין אחינו בתפוצות מתוך תפיסה של אחדות עם ישראל. איננו בוחנים את מידת ההתאמה והזיקה לעם היהודי לפי מידת הקרבה לארץ ישראל או מידת התרומה הכספית, אלא אנו מתחברים לאחינו בגלות כחלק מהיותנו רקמה אנושית אחת. האם אנחנו מכירים את יהודי התפוצות? האם אנחנו לומדים להכיר אותם כמו שהם לומדים בבתי הספר להכיר אותנו? מסמך זה עוסק בידע - קיימת חשיבות קריטית בהכרות עם העובדות כתשתית לזיכרון שצצים מעת לעת מול יהדות התפוצות.

מתוך הזהות המשותפת נרצה להכיר את המרכיבים המשותפים המאחדים את האינטרסים של מדינת ישראל עם יהדות התפוצות, לעיתים מתוך אינטרסים חד-צדדיים ולעיתים מתוך רצון משותף לחזק את ביתו היחיד של העם היהודי. את החיבור נחלק לארבע קטגוריות שונות, ובהן נפרט את חלקה של יהדות התפוצות בבניין הארץ, נעסוק באינטרסים ובעובדות היסטוריות שהיו חלק אינטגרלי בקשר הזה בין העם היושב בציון ליהודי שאר העולם.

כבר מימי השבטים, בזמן כיבוש הארץ, אז נשארו שניים וחצי שבטים מחוץ לגבולות הארץ עם ישראל לא חי במקום אחד בלבד. העם היהודי אינו מכיר מציאות כזו בכלל. מאז ועד היום, התרבות היהודית היא תרבות של עם גלובלי ואינה תחומה במדינה מוגדרת אחת, ובאופן טבעי לריכוזי יהודים גדולים ישנה השפעה גדולה יותר על שינויים תרבותיים. כעדות להשפעה ולמעורבות החיצונית לארץ ישראל, ניתן להביא את התלמוד, המחולק לתלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי. לתלמוד שמקורו בבבל יש תפקיד משמעותי להתפתחות של העם היהודי. אם ננסה להשוות את הדברים לימינו, דומה כי בבל של היום חיה בארה"ב. המרכז היהודי בארה"ב הוא

מרכז יהודי משגשג ופורח שיש לו חוזקות וכוח, אך לצידם יש גם בעיות וחולשות. בדיוק כפי שלנו, היהודים במדינה ישראל יש. גם כיום, כאשר אנו רואים במדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו, ניתן לשער כי סופה של צמיחה זו לא ייגמר בבואם של כל יהודי העולם לשטחי הארץ המובטחת.

נבקש בפתיחת הדברים להציג את טענותינו המרכזיות:

- מדינת ישראל נשענת מיום הקמתה על עזרה פוליטית וחומרית של יהודי ארה"ב.
- העולם היהודי שמחוץ לישראל עשיר תרבותית ומעשיר גם את העולם היהודי-ישראלי.
- למרות מחלוקות בנושאים מסוימים, השותפות של מדינת ישראל עם התפוצות מחזיקה מעמד כבר עשורים רבים.
- מדינת ישראל צריכה להכיר בתרומה האדירה של יהדות התפוצות ולראות בה שותפה מלאה למימוש החזון הציוני ולהתחשב בה בהתאם.
- מדינת ישראל צריכה לשאוף להידוק הקשר התרבותי בין שתי הקהילות הגדולות של העולם היהודי.

בעזרת המסמך הנוכחי נבין את עומק הקשר בין יהדות ארה"ב לבין מדינת ישראל. נייר מס' 2 יעסוק בנתונים על אודות יהדות ארה"ב, וכך ננסה ללמוד מה עובר על הקהילה היהודית הגדולה בעולם מחוץ למדינת ישראל.

האינטרס המדיני

התמיכה הפוליטית המשמעותית ביותר מחוץ לישראל, שמהווה אפוד מגן הסברתי דיפלומטי שיש למדינת ישראל, מגיעה מיהדות ארה"ב.

רובם הגדול של יהודי ארה"ב תומכים בישראל. קיימת הפרדה בין עמדתם בנושאים פנים-אמריקניים לבין עמדתם כלפי ישראל. לאורך השנים הושקעו מאמצים גדולים מצד ישראל ויהדות ארה"ב לשמור את העניין הישראלי מחוץ לוויכוח המפלגתי.

בצד הרדיקלי של הפעילות נגד ישראל ניתן למצוא פעילים יהודים. אך הנתון הזה עלול לבלבל את הצופה מן הצד. לדוגמה, אם נטען שרוב הישראלים השייכים לשמאל הישראלי הם רדיקלים שפועלים נגד ישראל באו"ם - כל ישראלי בר-דעת ידע שמדובר בניתוח כוזב של המציאות הישראלית. כך הוא המצב לגבי הטענה שיהודי התפוצות הם העומדים מאחורי תנועת ה-BDS. למעשה, מדובר בשולי-השוליים. ישנם מעט מאוד יהודים שהם פעילי BDS.

מי שעומד בראש המאבק נגד הדה-לגיטימציה של ישראל הם הארגונים של יהודי ארה"ב, שפועלים ומממנים את הפעילות מעל לעשור, עוד בטרם התחילה המדינה לפעול בתחום. מי שבעיקר סובל מאותה פעילות אנטי-ישראלית הם הסטודנטים היהודיים בקמפוסים, שלעיתים ברצון ולעיתים מכורח נאלצים להיות חיילים במאבק הזה.

• בשביל הקמת המדינה

בעקבות מלחמת העולם השנייה והאסון שפקד את יהדות אירופה, קבוצות ציוניות בארה"ב חידדו את המסר שלהם וחיזקו את המבנה הארגוני של התנועה הציונית. ב-1944 הקימו ציונים מכל קצוות הקשת האידאולוגית את "ועד החירום של ציוני אמריקה", כדי לכוון את מאמצי התעמולה בציבור האמריקני ובציבור היהודי, ואת מאמצי השתדלנות בממשל האמריקני.

לרב הרפורמי אבא הלל סילבר (1893-1963), אחד המנהיגים הבולטים של יהדות אמריקה בשנות ה-40 של המאה ה-20, היה תפקיד מפתח בהקמת מדינת ישראל.

• עוד מהקמת המדינה

ב-1 ביולי 1945, כחודשיים לאחר שגרמניה הנאצית נכנעה והסתיימה מלחמת העולם השנייה, התכנסו 18 יהודים אמריקנים עשירים במנהטן בדירתו של רודולף סונבורן, יליד בולטימור ויהודי-ציוני. לפגישתם הגיע דוד בן גוריון, במטרה לבקש את עזרתם במאבק מול הבריטים על השליטה בארץ. האמריקנים התחייבו בפגישה להתחיל לחמש את המיליציות היהודיות בארץ-ישראל. כך נוצר מכון סונבורן - שתפקד כאגף אספקה אמריקני לארגון ההגנה.²

באופן רשמי, המכון העביר חומרים כמו נעליים, ביגוד, אוכל, משקפות ומימון לאוטובוסים לחלוצים. הספינה המפורסמת 'אקסודוס', שהובילה פליטי שואה לארץ, נרכשה מכספי אותם אמריקנים. מכון סונבורן העביר בחשאי גם רובים, מקלעים, פסי רכבת, ואפילו שלושה מטוסי בואינג אל תוך הארץ המובטחת. הסיוע הזה היה אחת הסיבות לעמידת היישוב היהודי בפרעות ובמלחמת העצמאות.

• במי ארה"ב תמכה בהקמת המדינה?

אדוארד 'אדי' ג'ייקובסון היה שותפו העסקי של הנשיא טרומן בשנות ה-20, הוא שכנע את הנשיא לפגוש את חיים וייצמן כמה ימים לפני שישראל הכריזה על עצמאותה. ארה"ב הייתה המדינה הראשונה שהכירה במדינת ישראל. ג'ייקובסון היה גם חבר הנהלת "בני ברית" אשר הוקמה במטרה לאחד את העם היהודי בתפוצות.

• מי עזר בבניית צה"ל כשכולם הפנו לו עורף?

עם היערכות צה"ל ללחימה ולהקמת המדינה, הבין בן גוריון כי אין בארץ אנשים בעלי ניסיון משמעותי שיכולים לפקד ולהדריך את צה"ל בימיו הראשונים. לפיכך נשלח שלמה שמיר בדצמבר 1947 לארה"ב במטרה לגייס קצינים אמריקנים בכירים שיסייעו לארגון 'ההגנה' להפוך ממיליציה עממית לצבא סדיר ומאורגן ולסייע במלחמה. כשהגיע שמיר לארה"ב, התאכזב לגלות שאיש מהקצינים שהיו ברשימתו לא היה מוכן לקבל על עצמו את השליחות מסיבות שונות. לכן החליט לפנות אל דוד 'מיקי' מרכוס כבר-סמכא בנושאי צבא, המכיר קציני צבא אמריקנים רבים. היחיד שהסכים לבוא היה מרכוס. ערב ההפוגה הראשונה ביוני 1948 נורה מרכוס בשוגג ונהרג. משמר כבוד בנוכחות משה דיין ליווה את טיסתו לקבורה.

• בשביל תקציב הביטחון

כבר שנים רבות שפוליטיקאים יהודים-אמריקנים חותרים ומגיעים לתפקיד בוועדת המשנה להקצבות, הוועדה היושבת על סעיף התקציב שמעביר תמיכה לישראל במסגרת הסיוע הביטחוני אמריקני, והם תורמים להחלטות להגדיל את הסיוע. התמיכה לישראל נמצאת על סדר יומו של המחוקק היהודי-אמריקני, והצלחותיו וכישלונותיו מהווים שיקול בבחירתו המחודשת בכל 4 שנים.

במלחמת ששת הימים, לקראת העימות הצפוי מול מדינות ערב השכנות, תרמו היהודים תוך

זמן קצר ובאופן ספונטני מעל 100 מיליון דולר לטובת ביטחון ישראל. במלחמת יום כיפור, כשהסיוע מידידותיה של ישראל בעולם בושש לבוא, נתרמו מעל 700 מיליון דולרים לטובת הביטחון הישראלי, בניו-יורק טיימס נכתב אז: "As though their own lives, their own families and their own homes, were immediately and imminently at stake"

עד היום, התמיכה היהודית-אמריקנית לביטחון ישראל ממשיכה לזרום. עמותת ידידי צה"ל (FIDF), המקימה מתקנים צה"ליים, תומכת בחיילים בודדים, רוכשת ציוד עבור הצבא ותומכת בחיילים משוחררים גייסה בשנת 2015, לדוגמה, כ-109 מיליון דולר. ברשימת התומכים הבולטים ניתן למצוא את סת קלרמן, חיים סבן, לארי אליסון, שלדון אדלסון, מייקל דל, דן גילברט ועוד.

• הקמת ההתיישבות ביש"ע

במסגרת שלל התרומות המגיעות מיהודי ארה"ב, בולטת גם תרומתם להקמת היישוב היהודי ביהודה ושומרון. בשנת 2007 נערך מחקר ובו נמצא כי באותה שנה תרמו יהודי ארה"ב להתנחלויות מעל ל-40 מיליון דולר. דוגמה מובהקת לכך היא הקמת אלון מורה, אשר לוותה בקשיים רבים, ומי שתרום תרומה משמעותית להקמת היישוב היו פעילי 'המגבית המאוחדת' בשנת 1978. כך גם הקרן לפיתוח גוש עציון, אשר מקבלת תרומות משנת 1998 מקרן GUSH ETZION FOUNDATION מארצות הברית, שמגייסת כחצי מיליון דולר מדי שנה³.

קדיש: פרוצדורות יהודיות צפון אמריקה

יישובים רבים הוקמו בישראל מכספי תרומות ומהירתמות של יהודי ארה"ב. כך למשל הרצליה, עפולה, קריית-אתא ורמת-ישי הוקמו על קרקעות שרכשה 'קהילת ציון אמריקה'.

• בשביל מדיניות החוץ

רוב יהודי ארה"ב תמכו בהסכם הגרעין של המעצמות עם איראן, על אף התנגדות מדינת ישראל. לאור ההתנגדות הישראלית היה מתבקש שגם הארגונים היהודים בארה"ב יביעו תמיכתם בהסכם זה. באופן מפתיע, הארגונים היהודיים התגייסו לצד עמדתה של מדינת ישראל והביעו התנגדות חריפה להסכם הגרעין עם איראן. כך איפא"ק וכמעט כל הפדרציות הגדולות עמדו

לצד מדינת ישראל בעמדה שחלק ניכר מהחברים בהם לא מסכימים לה.

האינטרס הכלכלי

האם צריך לעלות לארץ כדי לפתח את הכלכלה הישראלית?

• איגרות החוב של ישראל - אינטרס כלכלי או אידאולוגי?

כבר עם הקמת המדינה הייתה מעורבות יהודית-אמריקנית בכלכלה הישראלית. דרכי ההשפעה הכלכלית התבטאו בתרומות, תיירות, הלוואות וסחר, והגיעו לכדי 3% מסך תקציב המדינה⁴. איגרות החוב הממשלתיות אינן אטרקטיביות למשקיע הישראלי הממוצע, אך יהודי ארה"ב בוחרים פעם אחרי פעם להשקיע את כספם באיגרות אלו, והיקף השקעתם נאמד בכ-40% מסך ההשקעות באיגרות חוב⁵. מאז הקמת הבונדס, סמוך להקמת מדינת ישראל, ועד היום גויסו מעל ל-35 מיליארד דולר לטובת קניית איגרות החוב של מדינת ישראל.

• היקף התמיכה במגמת ירידה או עלייה?

מספר ארגוני הידידים האמריקנים גדל מ-265 בשנת 1980 ועד 436 בשנת 2000. מספר הארגונים המשיך במגמת העלייה, ובשנת 2010 נרשמו 667 ארגוני ידידים בארה"ב - כלומר, מספרם הוכפל בשלוש בעשורים האחרונים. התרשים הבא מציג את ההתפלגות לסוגי הפעילויות של אותם חוגי ידידים:

Figure 1: American Friends Organizations by Year Established and Category

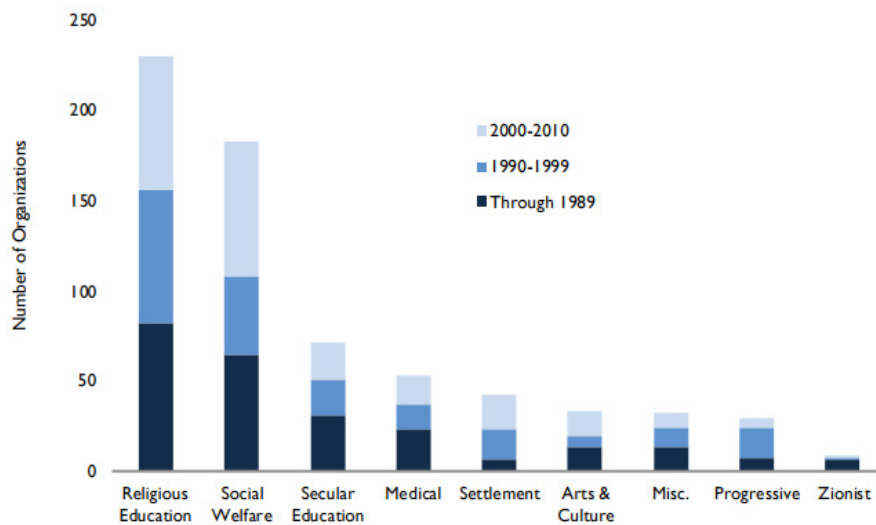
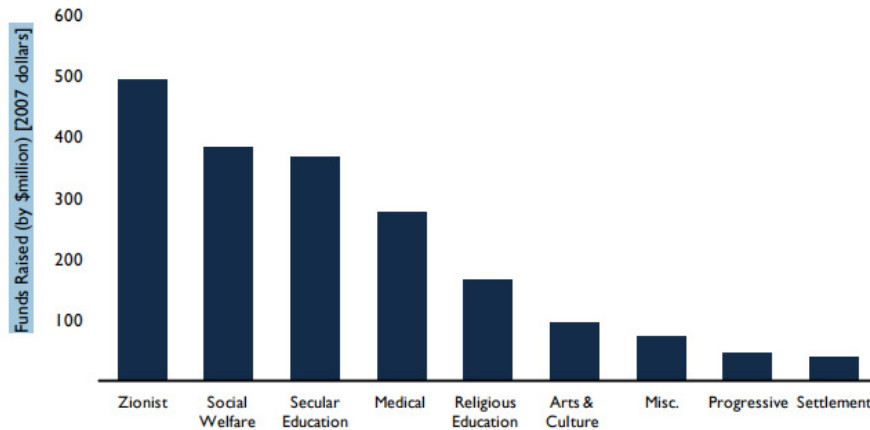

Figure 2: Fundraising by Category

• מה הקימו יהודי ארה"ב בישראל

באדיבות ארגון נשות הדסה והארכיון הציוני המרכזי

בשנת 1909 ביקרה בישראל הנרייטה סאלד עם אמה. לאחר שראתה מספר גדול של ילדים ומבוגרים חולים במחלות קשות, החליטה לחזור לארה"ב ולגייס תמיכה לטובת הקמת בית חולים. מאז הוקמו מספר מתחמים רפואיים בישראל ביוזמה ובתמיכה של יהודי ארה"ב: המרכז הרפואי הדסה, בלינסון וביה"ח שניידר נתרמו מכספי יהודים אמריקנים שמשתייכים בחלקם לזרם הרפורמי, אשר ראו בקידום הרפואה הישראלית חלק מהסיוע לקידום הרעיון הציוני.

בין היתר, מומחי הרפואה הראשונים בישראל מומנו על ידי הדסה, וכללו את המכון הראשון לסרטן, מרכז הטרואמה הראשון, יחידת טיפול נמרץ הראשונה, מרכז ניתוח אמבולטורי ראשון והוספיס ראשון לילדים. בתי החולים של הדסה היו חלוצים בשילוב הטיפול בחולים עם מחקרים רפואיים. גם היום התרומות אינן פוסקות:

מדי שנה נתרמים למעלה מ-100 מיליון דולר מתורמים יהודיים מארה"ב לבתי החולים הדסה, לאחרונה סייע חיים סבן במימון בית חולים לילדים בדרום הארץ, ב-2016 התחייבה ברני מרכוס לתרום 25 מיליון דולר לפתיחת מרכזי שירותי דם ברחבי הארץ ועוד.

מגוון עמותות ישראליות המספקות שירותי בריאות לאוכלוסיות חלשות של קשישים, נכים וילדים בסיכון מומנו במשך עשרות שנים ועדיין ממומנים מכספי קרן הארי וג'נש ויינברג. כיום, לכל בית חולים אשר יזדמן לנו להיכנס - ניפגש בשלטי התורמים הגדולים מיהדות ארה"ב.

• מערכת החינוך

ישיבת הכחל

יהודי ארה"ב אוהבים לתרום את כספם עבור החינוך בישראל. מכל 5 דולר שנתרמים, דולר אחד הולך לחינוך. מעל 100 אגודות ידידים פועלות ברחבי ארה"ב אשר מייצגות גופי חינוך בישראל. מרכז ישיבות בני עקיבא, רשת אמי"ת, רשת נועם, רשת צביה, תנועת הנוער בני עקיבא ועזרא ועוד מקבלים כספים מתרומות יהודים אמריקנים. התרומות משמעותיות בעיקר לגמישות מוסדות החינוך. כך למשל, התרומות מארה"ב לרשת מרכז ישיבות בני עקיבא מוסיפות בין 10%-15% על תשלומי ההורים.⁶

ישיבות וארגונים הנמצאים בליבת העשייה של הציונות הדתית כמו ישיבת "אור עציון" במרכז שפירא, ישיבת ההסדר בירוחם, עמותת אל-עמי לדוגמא, קיבלו תרומות גדולות מפרציית ניו-יורק⁷, המאגדת בתוכה תרומות של יהודים ממגוון זרמי היהדות בארה"ב.⁸

מאחורי מערכת החינוך הישראלית עומדות מאות נשים יהודיות אמריקניות שמקדמות את התרומות. כך למשל, רשת אמי"ת שנוסדה ע"י נשות המזרחי באמריקה, מקבלת מדי שנה מעל 5 מיליון דולר תרומות לקידום בתי הספר ברשת.

תנועת הנוער עזרא מגייסת תרומות הממנות כ-90% מפעילות התנועה. מקור רוב התרומות הוא מיהודי ארה"ב.

• תעשיית ההיי-טק - איפה למדו 70% מהבכירים בתעשייה זו?

בתוך תחום החינוך, ההשכלה הגבוהה מקבלת את התמיכה הרחבה ביותר. ליהדות ארה"ב יש חלק חשוב בהפיכת ישראל ל-'Startup Nation', על ידי שפיתחו מרכזי פיתוח תוכנה, תקשורת, רובוטיקה, ביטחון סיבי, ביוטכנולוגיה, אווירונאוטיקה, ננוטכנולוגיה ועוד. השכנון בחיפה, למשל, הוקם על ידי תרומה מהפילנתרופ הניו יורקי יעקב שיף בשלהי מלחמת העולם הראשונה. עד היום מתבסס השכנון על תרומות יהודי התפוצות ובעיקר מארה"ב, והתמיכה הגיעה לסכום של יותר מ-2 מיליארד דולר שנתרמו עד כה מיהודי ארה"ב. לתורמים אלו חלק נכבד בהישג המרשים ש-70% מהמנהלים הבכירים בתעשיית ההיי-טק בישראל כיום הם בוגרי השכנון. בין הבולטים שבתורמים: אנדרו ויטרבי, אירוויין ג'ייקובס, אלפרד מאן, הנרי שאוב, יצחק פרלמוטר וסטיבן גרנד.

• מחקרים ואקדמיה

כמו בבתי חולים, כך גם באוניברסיטאות, כמעט כל חדר מומן בידי יהדות ארה"ב. הדבר נעשה הן למוסדות בעלי אוריינטציה שמאלנית והן למוסדות בעלי אוריינטציה ימנית שמרנית: הקמת מרכז שלם בשנת 2013 מומנה מכספם של זלמן ברנשטיין, קרן תקווה, שלדון אדלסון, דוד מסר, סת קלרמן ופילנתרופים אמריקנים אחרים. מימון המכללה למדינאות וגופים דומים נעשו גם הם, לרוב, מכספי יהודים אמריקנים.

• הגרעינים התורניים

כמו מערכת החינוך, גם הגרעינים זוכים לתרומות משמעותיות מקרנות ותורמים פרטיים לטובת קידום פעילויות הגרעין ומימון שכרם של בעלי תפקידים. כך למשל בשנת 2015 קיבלה 'קרן קהילות', המממנת המשמעותית ביותר של גרעינים תורניים בארץ, קיבלה יותר מ-650,000 ש"ח מארגון 'דרכי נעם' האמריקני. מדובר בכ-90% מהתרומות השנתיות⁹. עיקר ההכנסות הם מתרומות חו"ל ומשרדי ממשלה.

• יהודי ארה"ב - נטל כלכלי או סיוע כלכלי?

תמיכתם של יהודי ארה"ב מגיעה לכדי 6% מהתל"ג¹⁰. התמיכה איננה מתבטאת רק בהזרמת תרומות אלא גם בתיירות, הקמת גופים כלכליים ופיתוחים עסקיים דווקא בישראל. למשל, היקף התמיכה בשנת 2007 הגיע על פי מחקרים ל-1.646 מיליארד דולר נטו, וזאת בתרומות מוכרות בלבד (ללא תרומות שניתנו למשל בבתי כנסת ובאופן ישיר).

• חוסן חברתי

יהודי התפוצות משקיעים מעל 2 מיליארד דולרים מידי שנה בחוסן החברתי שלנו, באמצעות ארגון הג'וינט ומאות עמותות ישראליות הפועלות לצמצום פערים חברתיים, קידום ילדים ונוער בסיכון, שילוב אנשים עם מוגבלויות, שיקום העורף ועוד, באמצעות ארגון הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (לוגו של JFNA) ועשרות קרנות פילנתרופיות פרטיות הפועלות בישראל.

קרן משפחת רודרמן השותפה לנייר זה, היא דוגמא לקרן משפחתית פרטית יהודית אמריקאית, אשר הקימה בשיתוף עם ארגון הג'וינט ומדינת ישראל את תכנית "מסד נכויות" המאגדת תחתיה עשרות פרויקטים לשילוב וקידום מאות אלפי אנשים עם מוגבלויות בכל רחבי הארץ.

השדה התרבותי

מי מקדם את התרבות היהודית?

• התרומה הדתית-רוחנית

לאור הדורות יצאו רבנים וספרים רבים מארה"ב אשר השפיעו רבות על העולם היהודי בכל העולם. דוגמה בולטת במיוחד היא הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק, אשר היה מראשיה של האורתודוקסיה בארה"ב ומראשיה הרוחניים של הציונות הדתית מראשיתה. את תרומתו העצומה קשה למדוד, אך 40 ספריו שתורגמו לעברית ועוד 7 ספרים שטרם תורגמו יהיה כעדות לתרומה זו. הרב סולובייצ'יק היגר לארה"ב מאירופה לאחר נישואיו, ומשם קידם את הבשורה של הציונות הדתית, וזאת אף שלא עלה לישראל. הרב התמנה בשנת 1953 לראש ועדת ההלכה של הסתדרות הרבנים של אמריקה (RCA), ובמסגרת תפקידו הנחה את הארגון שלא לנתק את הקשרים עם הזרמים הרפורמיים והקונסרבטיביים כלל, למעט ענייני הלכה בלבד, שעליהם המחלוקת ידועה ומוכרת.

• פיתוח התרבות בישראל

כמעט כל מוסדות התרבות הגדולים בישראל - מוזאון ישראל, מוזאון תל אביב, בצלאל, יד ושם ועוד הוקמו מתרומות יהדות ארה"ב. תרומות מחו"ל מכסות כיום יותר ממחצית עלויות התפעול של מוזאון ישראל, מה שמאפשר לה להחזיק קרן של מעל 200 מיליון דולר. גם יד ושם מוחזק מכספי תרומות אמריקניות, האגודה האמריקנית למען יד ושם בראשות הפילנתרופ לאונרד וילף, שמשפחתו תומכת גדולה ביד ושם, מרכזת את התרומות של כמה תורמים גדולים כמו זו של שלדון ומרים אדלסון.

קרן התרבות ישראל-אמריקה סייעה בהקמת רוב מבני התרבות המוכרים בישראל, כבר בעשורים הראשונים להקמת המדינה. במרוצת השנים גברה השפעתה וניכרה בכל תחום אומנותי מוכר ואלפי אומנים ויוצרים עשו דרכם לקריירה אומנותית בסיועה של הקרן.

• פיתוח קשרי תרבות עם ישראל

קשה לדמיין את התרבות האמריקנית במחצית השנייה של המאה ה-20 בלי יוצריה היהודים. סופרים כסול בלו, יצחק בשביס-זינגר, פיליפ רות וסינתיה אוזיק, כמו גם בני הדור הצעיר כנתן אנגלנדר, מייקל שייבון, וג'ונתן ספרן פויר; במאי קולנוע כוודי אלן, האחים כהן, סטיבן שפילברג, דיוויד מאמט ורבים אחרים. יוצרים ואומנים יהודים אמריקנים מתחומים שונים של התרבות הפופולרית הביעו במהלך השנים תמיכה בישראל והרבו לבקר בה. מפגני תמיכה אלה מסייעים רבות ליצירת דימוי חיובי של ישראל בקרב ציבורים רחבים בארה"ב ושימור התמיכה הפוליטית בה.

• קידום האתוס הציוני

סרטים רבים נעשו על השואה וקידמו שיח והבנה על מצוקת היהודים לאורך הדורות. כך הסרט 'רשימת שינדלר' של סטיבן ספילברג הפך לאירוע תרבותי משנה מציאות שבעקבותיו הקימו את מוזאון השואה בארה"ב. גם צילומי הסרט 'אקסודוס' בנמל חיפה בשנה 1960, סרט בכיכובו של פול ניומן, קידמו את ההכרה העולמית במצוקת היהודים. הסרט עוסק בפרשת הגעתה החשאית לארץ ישראל של הספינה אקסודוס בשנת 1947 וברובו צולם בישראל. הסרט סייע רבות לקידום מעמדה של ישראל בעולם, "שקלתי פעם לעלות לישראל", אמר ליאון יוריס, מחבר הספר אקסודוס, בריאיון בשנת 1988, "אך איני יכול לחיות ולכתוב באווירה כזאת. החיים בישראל עשירים מדי, התבלין חריף מאוד".

סטיבן ספילברג יזם בשנת 1994 את הקמת הקרן לתיעוד ההיסטוריה החזותית של השואה באוניברסיטת דרום קליפורניה. המיזם נוסד במטרה לתעד בהקלטות וידאו ניצולי השואה ועדים אחרים לשואה. בין השנים 1999-1994 קיימה הקרן כ-52,000 ראיונות שתועדו בווידאו ב-56 מדינות וב-32 שפות. העדים כללו יהודים ניצולי השואה ועוד מיעוטים שנרדפו בידי הנאצים.

קרדיט: יח"צ

• 'ראשי' התרבות המודרנית

סיפור ההצלחה של יהדות ארה"ב משתקף באחוזי ההשפעה שלה בארה"ב. חברת מהגרים שמצליחה במאה שנה להגיע לאחוז ניכר ממוקדי הכוח בארה"ב. חברות כמו גוגל, פייסבוק וואטסאפ הענקיות הוקמו בידי יהודים אמריקנים, שאנחנו כאורתודוקסים עשויים להגדיר אותם כמתבוללים. נראה כי ההצלחה מעוררת ההשראה מזכירה את הסטארט-אפ נישן שלנו. אנו מצליחים, כמוהם, כנגד כל הסיכויים להשפיע על העולם ולשמש 'אור לגויים'. עם המשימה המשותפת - האם נכון יהיה לנו לא לאחד כוחות ולפעול במשותף?!

• אנחנו על המפה!?

קרדיט: לע"מ

התרומה היהודית אמריקנית לעולם הספורט הישראלי ניכרת כמעט בכל ענף. שחקנים יהודים-אמריקנים הפכו בישראל לאגדות בחייהם, כמו טל ברודי, לו סילבר ובארי לייבוביץ, ותרמו תרומה משמעותית לתרבות ההישגיות בספורט. באירועי המכבייה בולטת מעל כולם המשלחת האמריקנית, עם מספר החברים הגדול ביותר. השותפות הכלכלית אינה פוסחת גם על עולם הספורט הישראלי.

האינטרס הדמוגרפי

איך הוא קשור? איך מי שקבע את מקום מושבו מחוץ לארץ האבות, עוזר לנו בקיום שרשרת הדורות?

נהוג לדבר בישראל על הבעיה הדמוגרפית שיש לנו בעימות מול שכנינו. אותה בעיה שהובילה מנהיגים לצעדים מדיניים ולמלחמות נמצאת גם כיסוד קריטי להמשך קיומו של העם היהודי. שרידותו של העם היהודי עוררה עניין רב בקרב הוגים ואנשי רוח, ראו את ציטוטו של מארק טוויין במסגרת כדי להבין את הפליאה סביב העולם היהודי.

• יהודים ברחבי הגלובוס

בראשית ימיה של מדינת ישראל, אוכלוסיית היהודים במדינה הייתה 5.6% מכלל יהודי העולם. משנה לשנה אחוז היהודים בארץ גדל, וכעת מתוך יותר מ-14 מיליון יהודים בעולם, בישראל יש 44%, ובארה"ב גרים כ-40% מיהודי העולם". על פי ההערכות, העיר היהודית הגדולה בעולם היא ניו-יורק. אמירות שלפיהן עלינו לנתק את מי שאינו אורתודוקסי מהגדרת היהדות נתקלת בקושי רב כשמנתחים את המספרים האלו. בנייר עמדה מס' 2 ננתח את מספרם של יהודי התפוצות והזרמים.

• בשביל העלייה

קרדיט: Sheila Hoffman Bialek

יהדות ארה"ב לא בלטה במספרי העולים למדינת ישראל בשנות הקמתה. עד שנת 1967 עלו מארה"ב לישראל רק 1,000 איש בממוצע כל שנה. אך עובדה זו לא הפריעה לסוכנות היהודית וארגון הג'וינט למנף את הכספים שגייסו לטובת עידוד עלייה לארץ ישראל לטובת יהודים שחשו נרדפים ברחבי העולם. הושקעו מאמצים אדירים וכספים רבים ביהודי מזרח אירופה אחרי מלחמת העולם השנייה. סופקו מזון, בגדים, תרופות, והכשרה מקצועית לתושבי מחנות המעצר בקפריסין בדרכם לישראל. 85% מקרב 240 אלף העולים בשנה לאחר קום המדינה הגיעו בסיוע הג'וינט. בשנות השמונים והתשעים הייתה הסוכנות היהודית מעורבת בעליית יהודי אתיופיה

במסגרת מבצע משה (1984-1985) ומבצע שלמה (1991) ובמאבק להורדת מסך הברזל ברוסיה. עד היום ישנם ארגונים המעודדים עלייה מכספי תרומות יהודים אמריקנים, כמו ארגון 'נפש בנפש' ועוד.

• תגלית

כשצעירים ממוצא יהודי-אמריקני נשאלו למידת הזיקה והקשר שהם חשים כלפי מדינת היהודים הם השיבו כך²¹: 30% הגדירו עצמם כמאוד קשורים לישראל, 39% טענו שהם די קשורים לישראל ו-31% מהצעירים אמרו כי הם אינם מרגישים קשורים לישראל. הצד החיובי שבנתונים מלמד אותנו שיותר משני שלישים מהם חשים קשר עם מדינת ישראל במידה מסוימת.

אחד התורמים הגדולים ביותר לקידום הזיקה לישראל של צעירים יהודיים הוא פרויקט תגלית. חשיבותו מוכרת וידועה. במסגרת תגלית מגיעים מדי שנה כ-50 אלף צעירים יהודים לארץ. עד כה הגיעו יותר מחצי מיליון יהודים. הפרויקט הוא פרי יוזמתם של צ'רלס ברונפמן ומייקל שטיינהרדט, שתרמו לפרויקט סכום ראשוני של יותר מ-8 מיליון דולר, וגייסו לו 15 תורמים נוספים, בהמשך תרמו עוד עשרות רבות של מיליוני דולרים לטובת הפרויקט. מהתורמים הבולטים: שלדון אדלסון, קרן ג'ים ג'וזף, סת קלרמן, ליאון קופרמן, לין שוסטרמן, לסלי וקסנר, רוג'ר הרטוג ואחרים. כרגע יש לתוכנית בסיס רחב במיוחד של 25,000 תורמים בודדים.

קרדיט: תגלית

אחרית דבר

זירות ההתגוששות שצצות מעת לעת כמו הכותל, הגיור והיחס לזרמים ביהדות נובעות פעמים רבות מהכרות לקויה באשר לתרומתם של יהודי ארה"ב למדינה בתחומים רבים. יהודי ארה"ב חשים קשר עמוק ודאגה למדינת ישראל, שלא היו כמותם בהיסטוריה של העם. המדינה היא בסופו של יום הבית הלאומי היחידי של העם היהודי. יום ז' במרחשוון, שבו מתחילים לבקש על הגשמים מתוך התחשבות באחינו שבגולה, הוא הזמן לזכור שמדינת ישראל הוקמה כפרויקט משותף של העולים, החלוצים וגם של יהודי התפוצות.

לדאוג, להשפיע, לתרום, לבנות ולהילחם על מדינת ישראל - זו החובה של כולנו וזו גם הזכות של כולנו. אם נעשה את זה ביחד, ומתוך הכרות ודו שיח - נהיה חזקים יותר.

מקורות

1. יו"ר ארגון ציוני אמריקה, המגבית היהודית המאוחדת, ועידת הרבנים ועוד. בנוסף, לקראת הכרעת כ"ט בנובמבר לקח על עצמו את האחריות לניהול המערכה מול שני בתי הקונגרס האמריקני.
2. ע"פ ארכיון ארגון ההגנה.
3. ע"פ הדוחות הכספיים של הארגון.
4. כמה באמת תורמים יהודי ארצות הברית למדינת ישראל, יאיר חומסקי ומאיר דורון, ספטמבר 2012.
5. כמה באמת תורמים יהודי ארצות הברית למדינת ישראל, יאיר חומסקי ומאיר דורון, ספטמבר 2012.
6. ע"פ הדוחות הכספיים של מרכז ישיבות בני-עקיבא.
7. ע"פ מסמכי פדרציית ניו-יורק, ארה"ב.
8. ע"פ הדוחות הכספיים של הארגון (2009-2015).
9. הנה הכסף, גדעון דוקוב, אפריל 2014.
10. ע"פ נתוני הלמ"ס, אפריל 2017.
11. ע"פ A Portrait of Jewish Americans, Findings from a Pew Research Center Survey of U.S. Jews .